

IN HONOREM

НЕВТОМНИЙ «ПОЧИТАТЕЛЬ КНИЖНИХ СЛОВЕС» (до 75-річчя «барокового» Миколи Сулими)

В «Ізборнику Святослава» 1076 р. читаємо промовистий заклик до читання книг: «Добро єсть, братіє, почитанье книжное».

Гадаємо, Микола Сулима прислухався до порад невідомого ченця, який у своєму слові про читання книг, уміщеному в «Ізборнику Святослава», закликає читати житія Василія Великого, Іоанна Златоуста, Кирила (Костянтина) Філософа, бо ці життєписи подвигають на добрі справи.

Навчатися «книжних словес» академік НАН України Микола Матвійович Сулима, який народився 26 квітня 1947 р. у селі Загрунівка Зіньківського району Полтавської області, почав на філологічному факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка, а після його закінчення — на посаді наукового співробітника Державного музею книги і друкарства України.

Особливо відчув він велику користь «од учення книжного» тоді, коли розпочав, працюючи з 1979 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН України спочатку на посаді лаборанта відділу давньої української літератури, пізнавати незмірну глибину української середньовічної літератури. Цей найдавніший (X — перша половина XVI ст.) етап українського письменства і визначив головний науковий орієнтир дослідника. Обидві дисертації (кандидатську в 1982 р. і докторську в 1996-му) М. Сулима присвятив давній українській словесності. Перед допитливим медієвістом відкрився величезний масив літератури, яка існувала в часи Княжої України-Русі, та писемної спадщини наступних періодів, що створювалася церковнослов'янською, латинською, польською, книжною українською мовами. Наукові інтереси М. Сулими були зосереджені на дослідженні складної системи віршування XVI — початку XVII ст. (поетиці українського бароко він присвятив спеціальну монографію «Українське віршування кінця XVI — початку XVII ст.», 1985), проте літературна спадщина Київської Русі, на якій розвивалося подальше українське письменство, його особливо приваблювала. Але наукову тезу про літературу Київської Русі як національну духовну спадщину обстоювати й обґрунтовувати в радянські часи було небезпечно. Та й російські вчені історичну, культурну, літературно-мистецьку спадщину вперто відносили до «руської літератури»,

«русской культуры». Микола Матвійович обережно, але послідовно «добирався» до обстоювання української позиції про давнє письменство як самобутню сторінку в історії українського народу. Укладена ним і прокоментована хрестоматія «Давня українська література» саме тому і витримала з 1991-го по 1998-й роки чотири видання, що засвідчило: пам'ятки Київської Русі, вся мистецько-інтелектуальна спадщина християнізованої Київської Держави становить потужний духовний потенціал українського народу. Згодом М. Сулима візьме активну участь у підготовці антологій давньої української літератури «На горах Киевских. Фольклор и литературные памятники Украины» (2010), «Жемчужина причудливой формы. Фольклор и литературные памятники Украины» (2011), які були поширені в багатьох колишніх республіках уже неіснуючого СРСР.

Учений не цурався такої марудної та складної роботи, як укладання і коментування літературних та наукових текстів, навпаки — робив це охоче. Ще на зорі своєї науково-дослідної діяльності, перебуваючи на посаді лаборанта, він упорядкував і підготував коментарі до 40-го тому Зібрання творів Івана Франка у 50 томах. Надзвичайно складно було докопатися і перевірити, чи успішно І. Франко реконструював первісні тексти азбучних віршів, цього чи не найстарішого поетичного жанру церковнослов'янської літератури. Та молодий дослідник із цим науковим завданням успішно впорався.

М. Сулима — упорядник, науковий редактор та коментатор багатьох персональних і колективних збірок, хрестоматій та антологій творів давньої, класичної та новітньої української літератури. Згадаємо деякі з них: книжка «Українська література XIV—XVI ст.» (1988) із серії «Бібліотека української літератури», фундаментальне видання «Українська поезія. Середина XVII ст.» (1992), збірник «Український футуризм. Вибрані сторінки» (1996), збірка вибраного Миколи Бажана «Політ крізь бурю» (2002), книжка Миколи Зерова «Українське письменство» (2003) та ряд інших видань. Але головне — це його наукові праці, які позначені глибиною розробки проблем, переконливою аргументацією, важливими узагальненнями. Серед них — уже згадана «Українське віршування кінця XVI — початку XVII ст.», «Українська драматургія XVII—XVIII ст.» (2005; 3-тє вид., 2010), збірник праць «Книжиця у семи розділах: літературно-критичні статті й дослідження» (2006).

Любить наш «бароковий» дослідник здійснювати перегуки літературних періодів, епох, творчих особистостей, мотивів, переноситися з одної епохи в іншу — від античної пори до славетної доби шістдесятників і постшістдесятників. Особливе захоплення М. Сулими — творчість знакового українського футуриста Михайля Семенка (проблемі українського футуризму він присвятив більше десяти розвідок). Як тут не згадати його «Шість етюдів про Михайля Семенка», сценарій (спільно з Михайлом Саченком) документального фільму про М. Семенка «Я незнаний поет» (режисер — Олег Янчук). Окрім барокових Климентія Зіновієва, Інокентія Гізеля, Мелетія Смотрицького, Іоанікія Галятовського (архімандрита Чернігівського Єлецького монастиря, який у 1685 р. надрукував у Чернігові свої «Грѣхи розмаїтї»), М. Сулима також занурений у сучасний літературний процес, зазираючи критичним оком у творчість Ірини Жиленко, Василя Голобородька, Григора Тютюнника, Євгена Пашковського, Богдана Жолдака, Сергія Жадана...

На особливу увагу заслугоує книга сумлінного архівного пошуковця «Грѣхи розмаїтї: епитимійні справи XVII—XVIII ст.», яка з'явилася друком у 2005 р. Невипадково М. Сулима запозичив у відомого богослова, письменника, видатного церковного й культурного діяча Іоанікія Галятовського назву свого дослідження, яке «виросло» внаслідок уважного «просіювання» фондів Київської, Білгородської, Волинської, Катеринославської, Переяславсько-Бориспільської, Слобідської, Херсонської та Чернігівської духовних консисторій (там дослідник знайшов стільки «тріховних справ», що їх вистачило на солідне монографічне дослідження).

Академік НАН України М. Сулима, який займає нині посади заступника директора з наукової роботи Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України та завідувача відділу давньої української літератури цього ж інституту — поважний, авторитетний вчений, його праці відзначаються особливою науковою сумлінністю і глибиною, переконливою аргументацією, яка базується на скрупульозно вивірених фактах, архівних матеріалах. І в свої сімдесят п'ять цей відомий український медієвіст, який очолює редакційну колегію 12-томної академічної «Історії української літератури», є одним із наукових редакторів та авторів 1-го і 2-го томів цього фундаментального видання, продовжує невтомно «почитати книжні словеса», оскільки в цьому він убачає своє духовне покликання.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

Отримано 13 квітня 2022 р.

м. Київ

Наєнко М. На сторожі людяності. З пам'яті про Бориса Олійника.

Київ: Освіта України. 2021. 90 с.

Борис Олійник — одна з найпомітніших постатей в українській поезії другої половини ХХ ст. Існує чимало критичних досліджень про нього як поета і політика, але менше — як «героя» мемуарної літератури. М. Наєнко спробував розповісти про Б. Олійника переважно як поета, до того ж сприйнятого ним самим, тобто автором цієї книжки. Вона через те в міру суб'єктивна, хоча й переважає в ній об'єктивність літературно-критичного мислення. Особливо в тих місцях, де поет постає учасником літературного процесу часів шістдесятництва, виявляє пам'ятливу турботу про своє покоління, вболіває за підготовку студентів, які обирають собі фах-покликання бути письменником. Думки його з цього приводу часом суперечливі, як суперечливим був сам поет у своїх політичних поглядах та вподобаннях. Єдине, що було найпоєднанішим, — це безсумнівне вболівання за Україну, за її не завжди слухняних дітей та синівська відданість матері і материнству. Яскравим прикладом для Б. Олійника в цих питаннях завжди залишався найбільший геній України Тарас Шевченко.

Наші _____
_____ презентації